

AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma

AB Kırsal Kalkınma Politikaları

AB Kırsal kalkınma politikaları

1958 yılında kurulan AET içinde geliştirilen ilk uluslararası politika seti olan OTP’de kırsal kalkınma konusu her zaman değişik boyutlarıyla gündemde kalmış, dönemin gereksinimlerine uygun bir şekilde politika araçlarıyla alan yönetilmiştir. Başlangıçta Topluluğun kırsal-tarımsal altyapı sorunlarını çözmeye yönelik bir anlayış içinde kurgulanan kırsal kalkınma kavramı, “klasik” sorunlar çözüldükçe, diğer boyutlarıyla gündeme taşınmış; hatta farklı sorunların çözümüne katkı sağlaması için kullanılan bir araç niteliğine dönüştürülmüştür. 15 üyeli Toplulukta, birkaç üye hariç kırsal yol ağlarının eksikliği, kırsal telekomünikasyon açığı, sulama-tarla içi geliştirme hizmetlerinin yetersizliği, tarım işletmelerinin modernizasyon gereksinimi gibi temel kırsal sorunların önemli oranda varlığını koruduğu söylenemez. OTP’nin kuruluş dönemi ile Keynesçi kalkınmacı tarım politikaları döneminde, bu sorunlar temel olarak aşılmıştır.

Toplulukta “Klasik Kırsal Kalkınma” Dönemi (1958-1987)

1958 yılı ile başlayan dönemde Topluluğun kırsal alanlarında yaşanan sorunlar, bugünün “çevre” ülkelerinde yaşanan sorunlar ile önemli benzerlikler taşımaktaydı. *Bu çerçevede içinde kırsal kalkınma, OTP'nin bir tamamlayıcı bileşeni olarak değerlendirilmiştir.* Özellikle 1968 yılında açıklanan Mansholt Planı'nın 6 ülkenin kırsal yapısı ile ilgili olarak saptadığı sorunlar bugünün yeni katılımcı ülkeleri ve aday ülkeleri için neredeyse ortaktır. Bu sorun alanları:

Sorun alanları

Tarım işletmelerinin verimliliğini yükseltmek için işletme ölçeğinin artırılması

Tarım fiyatları yoluyla yönetilebilir bir yapıya dönüşmelerinin sağlanması

Teknoloji kullanım düzeylerinin yükseltilmesi ve modernizasyon gerekliliği

Tarımda istihdam edilen nüfusun fazlasının belirli bir ekonomi düzeni içinde diğer sektörlere aktarılması, bunun için sosyal ve ekonomik planların geliştirilmesi

Sektörde kalanların sosyo-ekonomik düzeylerinin yükseltilmesi

Eğitim açıklarının kapatılması

Nihai olarak tarım sektörünün rekabet düzeyinin geliştirilmesi

Sorun alanları

Saptanan sorun alanları ve bunları aşmak için konulan hedeflerin başarılması, kuşkusuz bunlara yönelik olarak üretilen politika araçlarının doğru seçimi ve etkin kullanımı ile olanaklıdır. Bu bağlamda, geliştirilen yapısal politikalar yanında destekler “optimum” işletmelere ve işleme süreçlerine kaydırılmış, ileri düzeyde makine kullanımını teşvik edilmiş ve böylece tarım sektörünü piyasa ekonomisiyle bütünleştirici uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Uygulama döneminde tarımda çalışan nüfus hızla azalmış, işletme ölçekleri büyümüş, başta tarımsal mekanizasyon olmak üzere teknoloji ve girdi kullanımında önemli artışlar yaşanmıştır. Ancak dönem içinde kırsal kalkınma politikaları tarım politikalarının tamamlayıcı bir ögesi olarak değerlendirilmiştir. Tarımsal politikaların tamamlayıcısı olarak kurgulanan ve uygulanan kırsal kalkınma politikaları Topluluğun öngördüğü tarım sistemi açısından olumlu sonuçlar üretmiş, hem tarım sistemi içinde kalanlar hem de tarımdan tasfiye edilerek diğer sektörlerle transfer edilen işgücü, Keynesci refah devleti uygulamaları kapsamında görece yüksek refah düzeylerine sahip olmuşlardır.

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

Esas olarak toplulukta “yeni” kırsal kalkınma politikalarına geçiş için 1992 reformları tarihlenebilir. Bununla birlikte, 1992 reformlarını doğuran iç ve dış gelişmeler itibariyle, geçmişten bu anlamda kopuşun temeli 1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi (*Single European Act*)’dir. Bu kapsamda Avrupa klasik kırsal kalkınma politikalarını terk ederek, yeni paradigma içinde yeni politika seçimlerine geçmiştir. 1987 Merkezi Doğu Avrupa Ülkelerinde ortaya çıkacak gelişmelerin işaretlerinin gözlemlenebildiği bir zaman dilimini temsil etmektedir. Avrupa Tek Senedi tek pazarı hedeflemektedir. Süreç içinde genişleyecek tek Pazar içinde mallar, hizmetler, kişiler ve sermayenin serbest dolaşımının önündeki engeller kaldırılacaktır.

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

1988 yılında Komisyon tarafından oluşturulan “*Kırsal Toplumun Geleceği*” adlı belgede, kırsal alanların yalnızca coğrafyaya dayalı olarak ele alınmaması gerektiği, bu alanların ekonomik ve sosyal yaşamın çok farklı aktivitelerine sahne olan kompleks bir yapı oluşturduğu; “*kırsal alanların sadece barındırdığı nüfusa iş ve yaşam sağlayan alanlar olmadığı, toplumun tümünü ilgilendiren çok fonksiyonlu alanlar olduğu*” vurgulanmıştır. Bu kapsamda, kırsal kalkınma için üç hedef belirlenmiştir;

1. *Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması*
2. *Tarım yeniden yapılandırılırken kırsal ekonominin bütün olarak ele alınması*
3. *Çevrenin ve doğal kaynakların korunması.*

1988 yılında çıkarılan 2052/88 sayılı Konsey Tüzüğü ile Topluluğun yapısal politikalarında 5 temel hedef belirlenmiştir. Buna göre;

Kırsal Kalkınmada Temel Hedefler

HEDEF 1

- Gelişme açısından geri kalmış bölgelerin kalkınması ve yapısal uyumu

HEDEF 2

- Endüstrinin gelişmesinde kaydedilen olumsuzluklardan önemli ölçüde etkilenen bölgelerin değişimi

HEDEF 3

- Uzun süreli işsizlikle mücadele ve gençlerin istihdamının öne çıktığı bölgeler

HEDEF 4

- İşgücünün endüstrideki değişim sürecine ve üretim sistemlerinin değişimine uyumun kolaylaştırılması

HEDEF 5a

- OTP reformu çerçevesinde tarımsal yapıların hızlandırılmış uyumu

HEDEF 5b

- Kırsal alanların kalkınma ve yapısal uyumu olarak belirlenmiştir.

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (ATGYF) Yönverme Bölümü Hedef 1 ve Hedef 5 harcamalarını finanse edecektir. Bunun yanında 1991-1994 yılları için uygulanan LEADER 1 (Links between actions for the development of rural economy-Kırsal Ekonominin Geliştirilmesinde Faaliyetlerin Birleştirilmesi), 1995-1999 yılları için uygulanan LEADER II programları, kırsal kalkınma projelerinin yaşama geçirilmesinde etkin rol oynamışlardır. Bu programın devamı niteliğindeki LEADER+ ise 2000-2006 yılları için kurgulanmıştır.

Topluluk 1992 yılına kadar toplam tarım finansmanının %1-%5'ini kırsal kalkınmaya ayırmış ve bu politikalar tarımın tamamlayıcı önlemleri olarak değerlendirilirken ; 1992 yılında temel bir dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Artık topluluğun tek başına bir kırsal kalkınma politikası bulunmaktadır ve bu alana ayrılan kaynak miktarı tarım bütçesinin %5-15'i düzeyine yükselmiştir.

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

1992 reformunda üretimle bağlantılı doğrudan ödeme sistemine geçilmiş ve “*eşlik edici önlemler*” geliştirilmiştir. Tarımsal çevre önlemleri, tarım alanlarının ormanlaştırılması, erken emeklilik gibi önlemler, bu bağlamda değerlendirilebilir. Hemen ardından gelen Maastricht Anlaşması’nda, Roma Antlaşmasının ekonomik ve sosyal bütünleşmesinin sağlanmasına yönelik hedeflerle ilgili 130 A nolu maddesine “kırsal bölgeler de dahil olmak üzere” ibaresi eklenerek kırsal kalkınmaya yasal dayanak sağlanmıştır.

AB’nin Kırsal Kalkınma Politikalarının belirlenmesinde 1996 yılı Kasım’ında İrlanda’nın Cork kentinde düzenlenen “Kırsal Kalkınma Avrupa Konferansı” önemli bir kilometre taşıdır. Konferans ekonomik, sosyal ve çevresel olarak kırsal alanların yaşanabilir tutulmasını, önemli bir siyasal politika amacı olarak açıklamıştır.

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

Konferans, bu hedefin başarılmasında tarım politikalarının yeterli olmadığını, kırsal kalkınma politikalarının Avrupa Tarım Modeli’ni desteklemesi gerektiğini belirtmiştir.

Buna göre;

- *Daha rekabetçi ve pazar yönelimli*
- *Tarımın çok işlevselliğini gözönüne alan*
- *Tüketicinin gıda güvenliği ve çevreye saygı istemlerini odağına alan daha entegre bir yaklaşım yaşama geçirilecektir.*

Toplulukta “Yeni kırsal kalkınma” dönemine geçiş (1987-2006)

Avrupa Birliği’nde çevresel sürdürülebilirlik, kırsal ekonominin yaşamsallığı, gıda kalitesi, hayvan sağlığı ve hayvan refahı standartları gibi konular yeni politikanın meşruiyet temelleridir. Ocak 2001 tarihli Göteburg Avrupa Konseyi sonuçları, politika değişimini açıkça ortaya koymaktadır;

Geçtiğimiz yıllar boyunca Avrupa tarım politikaları piyasa mekanizmalarına düşük düzeyde vurgu yapmıştır. Artık destek politikaları:

- *Gıda güvenliği*
- *Gıda kalitesi*
- *Farklılaştırılmış üretim*
- *Hayvan refahı*
- *Çevresel kalite*
- *Doğanın korunması*
- *Taşraya yönelik olarak artan kamuoyu istemlerinin tatminine odaklı olacaktır.*

Kırsal Kalkınma ve Gündem 2000

A. Kırsal Kalkınma ve Gündem 2000

İrlanda'nın Cork kentinde Kasım 1996 tarihinde yapılan Kırsal Kalkınma Konferansı da dahil olmak üzere yapılan pekçok hazırlık toplantısı, Gündem 2000 stratejisini öncelmiştir. Gündem 2000 ile oluşturulan kırsal kalkınma politikaları;

- *Piyasa sektörlerinde rekabeti artırmak,*
- *Çok fonksiyonlu bir tarım sektörü kurgulamak,*
- *Tarımsal çevre önlemlerini desteklemek*
- *Alternatif gelir kaynaklarını teşvik etmek üzere bir çerçeve sunmaktadır.*
- Yeni kırsal kalkınma politikasının ilkeleri ise;
  - *Sorumlulukların yerele devredilmesi (Decentralisation of responsibility)*
  - *AB içindeki kırsal alanların farklılıklarının (Diversity) dikkate alınması*
  - *Bu bağlamda üye ülkelerin ve bölgelerin özel gereksinimlerine yanıt üretecek bir esnek program oluşturmak üzere bir menü oluşturulması olarak özetlenebilir.*

A. Kırsal Kalkınma ve Gündem 2000

Piyasa odaklı bir politik yönelim ile AB, tarım ve ormancılık sektörünü kuvvetlendirmeyi, kırsal alanların rekabet gücünü artırmayı, çevre ve kırsal mirasın korunmasını hedeflediğini belirtmektedir. Bu bağlamda Gündem 2000 Reformu daha önce kullanılan dokuz aracı kırsal kalkınma için oluşturulan yasal çerçeve içine taşımış (12571999 no'lu Konsey Tüzüğü) ve kırsal kalkınmaya ayrılan finansal kaynak miktarını artırmış, OTP 1 ve 2. sütunları kavramlarını kurgulamıştır.

Temel kırsal kalkınma hükümlerinin 1257/99 sayılı tüzükle düzenlendiği Gündem 2000, üye ülkeler ve AB tarafından ortaklaşa finanse edilen bir sistem öngörmektedir. Bu kapsamda daha fazla finansal kaynak kullanılabilir, bütünleştirilmiş bir yapı kurulabilecektir. Sözü edilen tüzük ile ortaya konulan Gündem 2000 kırsal kalkınma politikaları, getirdiği “esnek-seçilebilir” önlemler ve önlemlerin uygulanacağı hedef bölgeler boyutuyla değerlendirilecektir.

GRUP 1: Yeniden Yapılandırma/Rekabetçilik

Çiftliklere yatırım

Genç çiftçiler

Mesleki eğitim

Erken emeklilik

İşleme ve pazarlamaya yatırım

Tarla geliştirme

Parselasyon

Çiftlik işletmecilerinin rahatlatılması ve hizmet servislerinin tesisi

Kaliteli tarımsal üretimin pazarlanması

Tarımsal su kaynaklarının yönetimi

Tarım bağlantılı altyapının geliştirilmesi

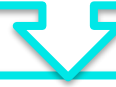
Tarımsal üretim potansiyelinin yenilenmesi

GRUP 2: Çevre/Tarla Geliştirme

Az elverişli bölgeler ve çevresel kısıtlamalı alanlar

Tarımsal-çevresel

Tarım arazilerinin ormanlaştırılması

Diğer ormancılık

Tarım ve ormancılıkla bağlantılı çevre korunması

GRUP 3: Kırsal Ekonomi/Kırsal Toplular

Kırsal ekonomi ve nüfus için temel hizmetler

Köylerin yenilenmesi ve kalkındırılması

Tarımsal aktivitenin çeşitlendirilmesi

Turizm ve el sanatlarına yönelik aktivitelerin teşvik edilmesi

Finans mühendisliği

Üye ülkeler bu menüden kendi kırsal alanlarına en uygun olanları seçerek ulusal ya da bölgesel programlarına dahil etmek durumundadırlar. Bu önlemler için yapılacak AB yardımı, önlemin niteliğine ve uygulanacak bölgeye göre (hedef 1 bölgeleri, dezavantajlı bölgeler vb.) değişir.

Seçilen 22 önlem aşağıdaki amaçlara odaklanmaktadır:

Tarım sektöründeki iş yatırımlarına yönelik önlemler

İnsan kaynaklarına yönelik önlemler

Çevre sorunları olan dezavantajlı bölgeler

Tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması

Ormancılık

Kırsal alanların geliştirilmesi ve adaptasyonuna yönelik önlemler

Kırsal alanların geliştirilmesi ve adaptasyonuna yönelik önlemler

Kırsal kalkınma Tüzüğü'nün 33. maddesi, AB içerisinde tarım sektörü ve daha geniş olarak kırsal alanların ekonomik gelişimine odaklı 13 önlem içermektedir. Bunlar:

1. *Alan geliştirme*
2. *Yeniden parselleme*
3. *Güvenilir çiftlik ve çiftlik yönetimi hizmetleri*
4. *Kaliteli tarımsal ürün pazarlanması*
5. *Kırsal ekonomi ve nüfusa yönelik temel hizmetler*
6. *Köylerin yenilenmesi ve geliştirilmesi*
7. *Kırsal mirasın korunması*
8. *Tarımsal faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve çoklu faaliyetler ya da alternatif gelir yaratmaya yönelik tarıma yakın faaliyetler*
9. *Tarımsal su kaynağı yönetimi*
10. *Tarımsal kalkınmayla bağlantılı altyapının geliştirilmesi*
11. *Turizm ve el sanatlarının teşvik edilmesi*
12. *Hayvan refahının geliştirilmesiyle birlikte tarım, orman ve alan koruma bağlantılı çevre koruma*
13. *Doğal afetlerden zarar gören tarımsal üretim potansiyelinin yenilenmesi ve uygun koruma araçlarının geliştirilmesi ile finansal mühendislik.*

B. 2003 OTP Reformu ve Kırsal Kalkınma

Haziran 2003'te kabul edilen OTP Reformu kapsamındaki kırsal kalkınma reformu, Gündem 2000'in temel hedefleri ile uyumlu olup, bazı düzeltmeler ve tamamlamalar yapmaktadır. Bu bağlamda; fonlar aracılığı ile kırsal kalkınma finansmanı güçlendirilmekte, Gündem 2000 ile ortaya konulan kırsal kalkınma yaklaşımının amacı genişletilerek gıda kalitesi, standartlara ulaşma ve hayvan refahı kapsama dahil edilmektedir.

Reforme edilmiş OTP, çapraz uyuma (*Cross compliance*) önemli vurgu yapmaktadır. Geçmişte çapraz uyum üye ülkeler için gönüllülüğe dayanıyordu ve yalnızca çevre standartlarına uygulanıyordu. 2003 reformu ile çapraz uyum zorunlu bir niteliğe dönüştürülmektedir.

Çevre, gıda güvenilirliği, hayvan sağlığı ve refahı konularındaki AB standartlarına ilişkin 18 tüzüğü kapsayan bir öncelik listesinde belirtilen standartlara uymayan üreticiler yaptırımlarla karşı karşıya kalacaklar, genel olarak uygulanacak yaptırımlar yanında doğrudan yardımlarda da kesinti yapılacaktır.

B. 2003 OTP Reformu ve Kırsal Kalkınma

Bu kapsamda, 2003 yılında geçerli olmak kaydıyla önlem sayısı 22'den 26'ya çıkarılmıştır. Yeni önlemlere ilişkin ana başlıklar şunlardır:

A. GIDA KALİTESİ ÖNLEMLERİ

- *Tarımsal ürün ve yemlerin orijinlerinin ve üretim coğrafyalarının korunması*
- *Tarımsal ürün ve yemlerin özel karakterlerinin sertifikalandırılması*
- *Tarımsal ürünlerin organik üretimi ve bunların belgelendirilmesi*
- *Özel bölgelerde kaliteli şarap üretimi*

B. STANDARTLARI KARŞILAMA

- *Çevre, kamu, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve mesleki güvenlik konularında, henüz ulusal mevzuata girmemiş olmakla birlikte, AB standardı olara ilan edilen ölçütlere çiftçilerin uymalarına yardımcı olmak üzere , geçici ve yıllar içinde azalan yardım.*
- *Çapraz uyum ile getirilen standartları karşılamak için çiftlik performanslarını artırmaya yönelik olmak üzere destek sağlamak.*

B. 2003 OTP Reformu ve Kırsal Kalkınma

C. HAYVAN SAĞLIĞI

➤ *İyi hayvancılık uygulamaları (good animal husbandry practise)*

D. GENÇ ÇİFTÇİLERİN DESTEKLENMESİ

E. NATURA 2000 UYGULAMALARININ DESTEKLENMESİ VE ORMAN YARDIMLARI

F. TAİMSAL ÇEVRE VE HAYVAN SAĞLIĞI İÇİN AB KATKILARININ ARTIRILMASI VE DEZAVANTAJLI BÖLGELER

Kırsal Kalkınma Önlemleri ve Yardımlar

Farklı Kırsal Kalkınma Önlemleri İçin Ödenecek En Çok Miktarlar

Tüzük Maddesi	Önlem	Ödeme (EUR)	Birim
8(2)	Tesis yardımları	25,000	
12(1)	Erken emeklilik	15,000	Devreden başına, yıllık
		3,500	Devreden başına, toplam miktar
		3,500	İşçi başına, yıllık
		35,000	İşçi başına, toplam miktar
15(3)	Min. Tazminat tahsisatı	25	Tarımda kullanılan hektar başına
	Max. Tazminat tahsisatı	200	Tarımda kullanılan hektar başına
	Max. Ortalama tazminat tahsisatı	250	Tarımda kullanılan hektar başına
16	Maksimum ödeme	200	Hektar başına
	Başlangıç mak. ödemesi	500	Hektar başına

Farklı Kırsal Kalkınma Önlemleri İçin Ödenecek En Çok Miktarlar

Tüzük Maddesi	Önlem	Ödeme (EUR)	Birim
21c	Maksimum ödeme	10,000	İşletme başına
21d	Çiftlik danışma hizmetleri	1,500	Danışmanlık hizmeti başına
24(2)	Yıllık ürünler	600	Hektar başına
	Özel çok yıllık ürünler	900	Hektar başına
	Diğer alan kullanımları	450	Hektar başına
	Yitme tehli.olan lokal ürünler	200	Hayvan ünitesi başına
	Hayvan sağlığı	500	Hayvan ünitesi başına
24c	En çok ödeme	3,000	İşletme başına

Farklı Kırsal Kalkınma Önlemleri İçin Ödenecek En Çok Miktarlar

Tüzük Maddesi	Önlem	Ödeme (EUR)	Birim
31(4)	Ağaçlandırmadan doğan gelir kayıpları için max. Yıllık ödeme		
	• Üretici birliklerine	725	Hektar başına
	• Kişilere	185	Hektar başına
32(4)	Maksimum ödeme	40	Hektar başına
	Maksimum ödeme	120	Hektar başına
1257/99 no'lu Tüzüğün Madde Numarası	Yeniden yapılandırılma sürecindeki çiftliklerin geçinme desteği (En çok ödeme)	1,000	Çiftlik başına/yıl başına

Farklı Kırsal Kalkınma Önlemleri İçin Ödenecek En Çok Miktarlar

Tüzük Maddesi	Önlem	Ödeme (EUR)	Birim
33d	Üretici grupları (maksimum miktar)	100,000	İki yıl için
		100,000	İkinci yıl için
		80,000	Üçüncü yıl için
		60,000	Dördüncü yıl için
		50,000	Beşinci yıl için

10 Üye Ülkeye Yönelik Topluluk Kırsal Kalkınma Finansmanının Yapısı

ATGYF Garanti Bölümü

Tüm AB Düzeyi, Hedef 1 dışındakiler

I. Dört Eşlik Edici Önlem

Erken Emeklilik

Dezavantajlı bölgeler

Tarımsal çevre ve hayvan refahı

Tarımsal alanların ağaçlandırılması

II. OTP Reform Önlemleri

- *Standartları karşılama, geçici destek*
- *Danışma Hizmetleri destekleri*
- *Gıda kalitesi*

III. On Üye Ülke İçin Özel Önlemler

- *Doğrudan ödemelerin tamamlayıcıları*
- *Üretici grupları oluşturmak*
- *Teknik yardım*
- *Yarı geçimlik işletmeler*

10 Üye Ülkeye Yönelik Topluluk Kırsal Kalkınma Finansmanının Yapısı

ATGYF Yönverme Bölümü

Yalnızca Hedef 1

- **Tarım işletmelerine yatırım**
  - **Genç çiftçiler**
  - **Diğer ormancılık**
  - **İşletme ve pazarlama**
  - **Kırsal alanların adaptasyonu ve geliştirilmesi**
- Hedef 1'in İçinde ve Dışında
LEADER+ (programlar/önlemler)**

Kırsal Kalkınmanın Finansmanı

AB kırsal kalkınma destekleri, Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu (ATGYF) ve üye ülkeler tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir.

1992 OTP Reformu, tarımsal çevre, erken emeklilik yardımları ve tarımsal alanların ağaçlandırılması olmak üzere ATGYF Garanti Bölümü'nce finanse edilen üç eşlik edici önlem ortaya koymuştur.

Gündem 2000 "OTP'nin İkinci Sütunu" olarak Pazar bağlantılı OTP rejimleri ve ilk sütun için çiftçilere doğrudan yardım ile birlikte, tüm kırsal kalkınma önlemlerini tek bir tüzük formunda toplamıştır. Gündem 2000 Anlaşması, yalnızca kırsal kalkınma önlemlerinin finansman sistemini değiştirmekle kalmamış, Mart 1999 Berlin Zirvesi'nde belirlenen OTP harcama limitleri dahilinde, 2000-2006 döneminde ATGYF Garanti Bölümünce yapılabilecek kırsal kalkınma harcamaları için de maksimum miktar saptamıştır.

Kırsal Kalkınmanın Finansmanı

ATGYF Garanti Bölümünün, dört eşlik edici önlem de dahil olmak üzere, kırsal kalkınma için yıllık ortalama sınırı 4.3 milyar Eurodur. 2000-2006 döneminde ATGYF Garanti Bölümü kırsal kalkınma için 38.666.9 milyar euroluk fon ayırmış olup bu fonun %85'i AB-15 ülkeleri içindir. 10 yeni ülke için ayrılan kalan miktar ise yalnızca Fransa için ayrılan fona eşittir.

2000-2006 yıllarında kırsal kalkınma için kullanılacak AB fonlarının 50 milyar eurosu geleneksel (mainstream) kırsal kalkınma programlarından oluşmakta olup, bunun 33 milyar eurosu ATGYF Garanti, 18 milyar eurosu ise ATGYF Yönverme bölümünden gelmektedir. Geriye kalan 2 milyar euro ise, LEADER+'ya tahsis edilmiştir. Sözü edilen finansman desteği aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kırsal Kalkınma Program Tipleri ve 2000-2006 Dönemi Topluluk Finansal Desteği (AB-15)

	Program Sayısı	ATGYF'ce Ortaklaşa Finanse Edilen	AB Yardımı (Milyar EUR)
Kırsal kalkınma (KK) programları	68	Garanti	32,9
(KK) Önlemleri ile Hedef 2 Programları	20	Garanti	
(KK) Önlemleri ile Hedef 1 Programları	69	Yönverme	17,5
LEADER+ Programları	73	Yönverme	2,1
TOPLAM	230		52,5

2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikaları

2007-2013 dönemi Kırsal Kalkınma politikalarının üç önemli hedefi bulunmaktadır:

- 1. Yeniden yapılanma, geliştirme ve teknoloji aktarımının desteklenmesi yoluyla tarım ve ormancılık sektöründe rekabetçiliğin geliştirilmesi*
- 2. Arazi yönetiminin desteklenmesi yoluyla çevrenin ve kırsal alanların geliştirilmesi*
- 3. Kırsal alanlarda yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ekonomik etkinliklerin çeşitlendirilmesinin teşviki.*

Buna göre programlama, finansman, denetleme, izleme süreçleri bir tek program altında toplanmış olan ve yukarıda belirtilen üç amaca sahip 2007-2013 kırsal kalkınma politikaları, LEADER yaklaşımı çerçevesinde uygulamaya geçecek ve Avrupa Kırsal kalkınma Fonu tarafından finanse edilecektir.

2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikaları

Belirtilen hedeflerin başarılmasında dört temel yönelim bulunmaktadır:

1. Tarım ve ormancılık sektöründe rekabetçiliğin geliştirilmesi.

AB program fonlarının en az %10'unun uygulanacağı bu önlem kapsamında 4 ayak bulunmaktadır;

- a) İnsan sermayesi: Mesleki eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri, genç çiftçilerle ilgili uygulamalar; danışmanlık hizmetleri ve çiftlik yönetimi hizmetlerinin kurulması.
- b) Fiziksel sermaye: Tarım işletmelerinin modernize edilmesi, ormanların ekonomik değerlerinin geliştirilmesi, tarım-gıda ve ormancılık sektöründe yeni ürün, süreç ve teknolojilerin geliştirilmesi için işbirliğine gidilmesi, tarım ve ormancılık sektörünün uyumu ve geliştirilmesiyle bağlantılı altyapının iyileştirilmesi, doğal afetlerden zarar görmüş tarımsal üretim potansiyelinin yenilenmesi.

2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikaları

- c) Kalite: Topluluk standartlarına ulaşmaları için üreticilere yardım etmek, gıda kalite planlarına katılımları için üreticileri teşvik etmek, gıda kalite planlarına konu ürünlere yönelik bilgilendirme ve promosyon faaliyetleri için üretici gruplarını desteklemek.
- d) Geçiş önlemleri: Yarı geçimlik işletmeleri ve üretici birliklerinin kurulmasını teşvik etmek.

2. Çevrenin ve Kırsal Alanların Geliştirilmesi

- a) Tarım alanlarının sürdürülebilir kullanımını destekleyen önlemler çerçevesinde; dağlık alanlardaki çiftçilere doğal zorluk (*natural handicap*) ödemesi yapmak, dağlık olmamakla birlikte doğal zorluklar içeren diğer alanlar için de üreticilere doğal zorluk ödemesi yapmak, Natura 2000, tarımsal çevre, hayvan refahı ödemeleri yapmak ve verimli olmayan yatırımları desteklemek.
- b) Orman alanlarının sürdürülebilir kullanımını destekleyen önlemler çerçevesinde; tarım alanlarının ilk ağaçlandırılması, tarım ormanı (*agroforestry*) sisteminin ilk kuruluşu, tarım dışı alanların ilk ağaçlandırılması, Natura 2000 ödemeleri, tarımsal çevre ödemeleri, orman potansiyelinin yenilenmesi ve koruma eylemlerinin yürürlüğe sokulması ve verimli olmayan yatırımları desteklemek.

2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikaları

3. Kırsal Alanlarda Yaşam kalitesinin Yükseltilmesi ve Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi

AB program fonlarının en az %10'unun uygulanacağı bu önlem kapsamında üç ayak bulunmaktadır:

a) Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi önlemleri kapsamında;

- *Tarım dışı faaliyetlerin çeşitlendirilmesi*
- *Mikro işletmelerin ortaya çıkışının desteklenmesi*
- *Turizm faaliyetlerinin teşvik edilmesi*

b) Yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik önlemler kapsamında;

- *Ekonomi ve kırsal nüfusa yönelik temel hizmetlerin sağlanması*
- *Köy yenileme ve geliştirme faaliyetleri*
- *Kırsal mirasın korunması ve geliştirilmesi*

c) Eğitim ve kapasitenin yükseltilmesi önlemleri

2007-2013 Dönemi Kırsal Kalkınma Politikaları

4. LEADER AB program fonlarının en az %5'inin uygulanacağı bu önleme, diğer 3 aks'tan kesinti yapılarak fon aktarılabilecek ve yeni üye ülkelerde de fazlar halinde uygulanacaktır.
  - LEADER faaliyetleri kapsamında yerel kalkınma stratejileri oluşturulacak, ülke içinde ve ulusötesi alanda bütünleşmeler sağlanacak ve yerel eylem grupları kurularak kapasiteleri geliştirilecektir.
  - Bu kapsamda Türkiye'nin yapması gerekenler şöyle sıralanmaktadır:
    1. Diğer üye devletlerde yapıldığı gibi, Ulusal bir Strateji geliştirilerek yukarıda belirtilen önceliklerle uyumlu bir kırsal kalkınma politikası geliştirmeye başlamak;
    2. Katılım öncesi yardımlar çerçevesinde, Türkiye'nin kullanabileceği kırsal kalkınma destekleri için gerekli süreci hazırlamak.

AB Kırsal kalkınma politikalarının araçları

AB'nde merkezden çevreye politika transferini finansman aktarımı yoluyla sağlamaya yönelik pekçok araç geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları daha geniş kapsamlı (PHARE ve ISPA), bazıları ise daha çok tarım sektörü ve kırsal kalkınma odaklı (LEADER, SAPARD, IPARD) olarak organize edilmişlerdir. PHARE kısaltmasıyla anılan Polonya ve Macaristan Ekonomilerine Yeniden Yapılandırma Yardımı Programı, 1990 yılında yürürlüğe sokulmuş geniş amaçlı bir programdır. PHARE Programı AB politikalarını MDAÜ'ye aktarmak üzere finansman ve teknik destek sağlamaya yönelik bir gelişim göstermiş ve sonuçta sözü edilen ülkeleri AB için öncelikle bir periferi niteliğine geliştirmiş, ardından adaylık ve üyelik ilişkisi içerisinde AB sisteminin bir parçası haline dönüştürmüştür.

AB Kırsal kalkınma politikalarının araçları

1990 sonrasında etkin bir uygulama dönemi geçiren PHARE Programı, 2000-2006 döneminde yıllık 1.5 milyar euroluk bütçe ortalaması ile önemli bir kanal olma niteliğini korumaktadır. ISPA ise, ulaşım ve çevre altyapısına yönelik olarak oluşturulmuştur. ISPA fonlarının ülkelere yıllık tahsis miktarları, 878.8 milyon euro ile 1.201.2 milyar euro arasında değişmektedir.

AB'nin kırsal kalkınma politika araçları asıl olarak LEADER, SAPARD, IPARD olarak sayılabilir.

Leader+

Contact point | Point de contact | Anlaufstelle

Leader

LEADER *(Links between actions for the development of rural economy-Kırsal Ekonominin Geliştirilmesinde Faaliyetlerin Birleştirilmesi)*

LEADER, AB'nin kırsal kalkınma girişiminin genel adıdır. LEADER girişimi, tüm topluluk düzeyinde nüfus, sosyolojik, ekonomik, coğrafi vb. ölçütlere göre seçilmiş alanlarda entegre bir kırsal kalkınma için pilot uygulamaları desteklemektedir.

AB'de başarılı bir uygulama örneği olarak; kırsal kalkınma çabalarının katılımcı bir yönetimle gerçekleştirilmesi, uygulamanın halka yakınlık çerçevesinde örgütsel temelin aşağıdan yukarıya doğru yapılmasına imkan tanıyan *yerel eylem grupları (local action groups-LAGs)* ile hayata geçirilen LEADER girişimi *(links between actions for the development of the rural economy)* kabul görmektedir.

Birinci ve ikinci aşaması tamamlanan programın, üçüncü aşaması LEADER+ girişimi 2000 yılında revize edilerek yeni mali dönemde tüm AB kırsal alanları için devam etmektedir. LEADER, AB yapısal fonları ile desteklenen 4 Topluluk girişiminden biridir.

Leader

Yerel aktörlerin kendi yörelerinin potansiyellerini hesaba katarak sağlayacakları sürdürülebilir kalkınma için entegre, kaliteli ve özgün faaliyetlerin uygulamasına yönelik benimsenen stratejik yaklaşımın olmazsa olmazları “ortaklık” ve “deneyim paylaşımına yönelik ağ yapıları”dır. Bu çerçevede, yerelin ihtiyaçlarını gidermeye odaklı geliştirilen LEADER programları kamu, özel sektör ve sivil toplum işbirliğinde uygulanmaktadır. LEADER uygulamalarının ülkemizde en başarılı olabileceği yerleşimler ilçe merkezleri olarak görünmektedir.

Kırsal alanlarda yaşayan insanların sorun çözme kapasitelerini artırma, yerel sorunları sahiplenme, kendi kendine yetme amaçlarını güden ve toplumsal birlikteliği güçlendiren LEADER+ girişimi, 2000–2006 yıllarında yürütülmek üzere planlanmıştır. 2,1 milyar Eurosu Yönlendirme bölümünden olmak üzere, dönem için toplam LEADER bütçesi 5,046 milyar Eurodur. LEADER+ programının finansmanı, ATGYF (FEOGA) Yönlendirme Bölümü tarafından sağlanmaktadır. LEADER+ programının iki hedefi vardır;

1. Yerel eylem gruplarının yönettiği yenilikçi pilot projeleri desteklemek,
2. Tecrübe ve bilgi akışı ile üye ülkeler arası işbirliğini teşvik etmek.

Leader

Bu hedeflere yönelik temalar; know-how (işbilirlik) ve yeni teknoloji kullanımı, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yerel ürünlere katma değer eklenmesi, doğal ve kültürel kaynakların en iyi şekilde kullanılmasıdır.

LEADER+ programının hedef kitlesi, **“Yerel Eylem Grupları” (Local Action Groups, LAG’s)** olup, bunlar kendi yerel bölgeleri için strateji oluşturarak uygulamadan sorumlu olmaktadır. “Yerel Eylem Grupları” söz konusu bölgede faaliyet gösteren, farklı

sosyo-ekonomik sektörlerden gelen temsilcilerin dengeli bir şekilde seçilmesiyle oluşmaktadır. Karar alma sürecinde kamu yetkililerinin oranı yüzde 50’yi aşmamakta olup yerelin karar alma sürecine aktif katılımı sağlanmaktadır. LEADER, kırsal kesim için somut uygulaması mevcut bir iyi yönetim aracı olmuştur.

Leader

Yerel Eylem Grupları, ekonomik ve sosyal açıdan homojen olan küçük bölgeleri kapsamaktadır. Nüfus yoğunluğunun çok yüksek olduğu yerlerde (km²'ye 120 kişi ve üzeri) ile nüfus 100 binden fazla ve 10 binden az alanlarda uygulanmamaktadır.

Ancak, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu İskandinav ülkelerinde kimi istisnalar görülebilmektedir.

LEADER+ programı üç uygulama üzerine kurulmuştur:

1. Esas: Tabandan yukarıya yaklaşım esasına göre işleyen pilot entegre kırsal kalkınma stratejilerini desteklemektir. Bu sayede Komisyon, özellikle kadınlar ve gençler için iş olanakları yaratan stratejileri desteklemeye özen göstermektedir.

Leader

2. Esas: Bölgeler arası ve üye ülkeler arası işbirliğinin desteklenmesidir.

LEADER+, bir üye ülke içindeki (bölgeler arası işbirliği), birkaç üye ülke arasındaki (uluslararası işbirliğini) ve/veya üçüncü ülkelerdeki işbirliği faaliyetlerini desteklemektedir.

İşbirliği, bölgelere hakiki katma değer sağlamalı ve buna ilaveten ortak projenin uygulanabilmesi için gereken önemli bileşenleri kapsayıp tamamlayıcı faaliyetleri teşvik etmelidir.

3. Esas: Avrupa Birliği'nin bütün kırsal alanları arasında bilgi ağı ve işbirliği oluşturulmasıdır.

Bu kapsamda, bölgesel gelişmeye katkıda bulunan bütün gruplar, örgütler ve idari kurumlar sadece bilgi ve tecrübe akışını sağladıkları için değil aynı zamanda bölgeler arasında işbirliğini teşvik ettikleri ve kırsal kalkınmayla ilgili bilgi birikimini sağladıklarından dolayı destek almaya hak kazanmaktadır.

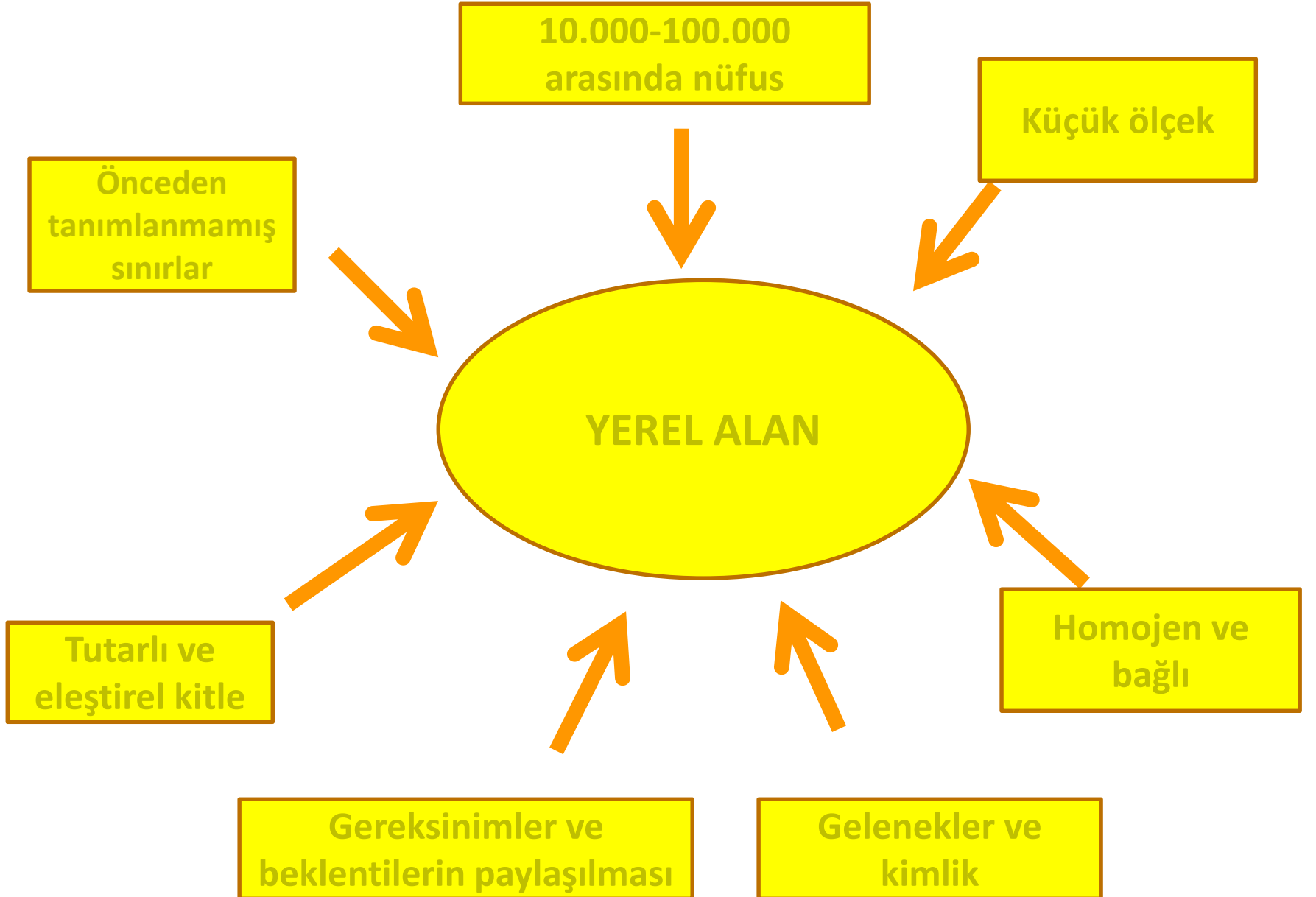
LEADER PROGRAMI KAPSAMI

LEADER GİRİŞİMİ	YEREL EYLEM GRUPLARININ SAYISI	KAPSADIĞI ALAN (km2)	AB FONLARI (EUR)
LEADER I	217	367.000	442 milyon
LEADER II	906	1.375.144	1.755 milyon
LEADER+	893	1.577.386	2.105.1 milyon

LEADER YAKLAŞIMININ YEDİ ANAHTAR ÖZELLİĞİ

LEADER YAKLAŞIMININ YEDİ ANAHTAR ÖZELLİĞİ

YEREL EYLEM GRUPLARI

Profesyonel organizasyonlar ve birlikler (çiftçi temsilcileri, çiftçi olmayan profesyoneller ve küçük girişimciler)

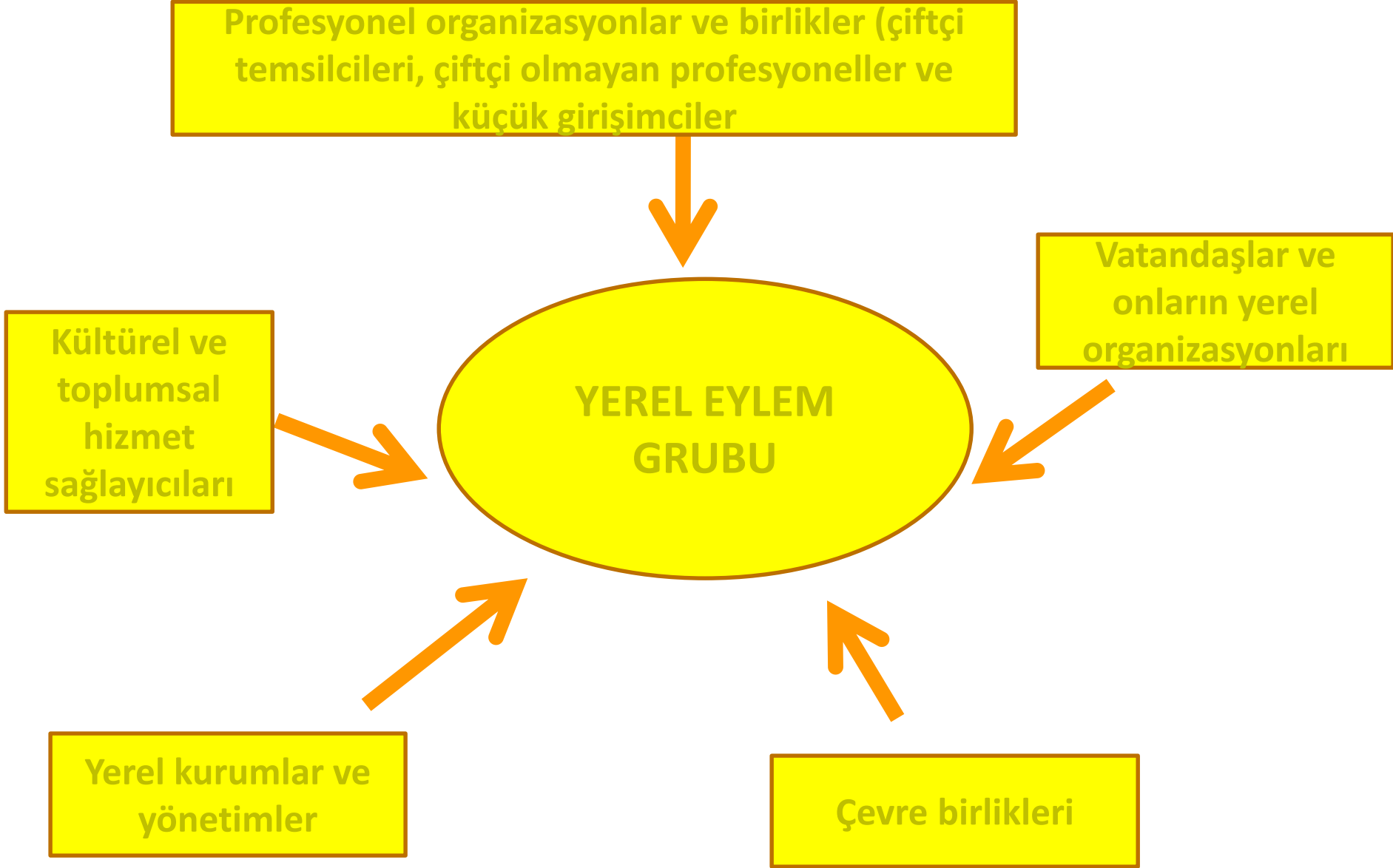
Vatandaşlar ve onların yerel organizasyonları

YEREL EYLEM GRUBU

Kültürel ve toplumsal hizmet sağlayıcıları

Yerel kurumlar ve yönetimler

Çevre birlikleri

Kaynakça

- AYSAN, A.F., DUMLUDAĞ, D. (Eds.) 2014. Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar, İmge Kitabevi, Ankara.
- BAKIRCI, M. 2007. Kırsal Kalkınma: Kavramlar, Politikalar, Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- CEYLAN, S. 2019. Kırsal Alanların Yeniden Yapılanmasında İkinci Konutların Etkisi: Pelitköy (Burhaniye) Örneği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı, Doktora Tezi (Yayımlanmamış), Ankara.
- GERAY, C. 2011. *Kırsal Gelişme Politikaları*, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- GİRGİN, İ. 2008. *Kırsal Altyapı*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:1562, Ankara.
- GÜNAYDIN, G. 2010. Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm: Politika Transferi Süreci/AB ve Türkiye, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- HILL, M. 2003. *Rural Settlement and The Urban Impact on the Countryside*. Hodder & Stoughton, London.
- MORRIS, J., BAILEY, A., TURNER, R.K., BATEMAN, I.J. (eds). 2001. *Rural Planning and Management*. Edward Elgar Publishing, Glos, UK.
- MOSELEY, M. 2003. *Rural Development: Principles and Practice*. Sage Publications.
- SHEPHERD, A. 1998. *Sustainable Rural Development*. Palgrave, New York.
- SINGH, S. & SINHA. S.P. *Strategies for Sustainable Rural Development*. Deep&Deep, New Delhi.

Kaynakça

- TEKELİ, İ. 2011. *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih ve Yurt Vakfı yayınları, İstanbul.
- TEKELİ, İ. 2016. Dünyada ve Türkiye'de Kent-Kır Karşılığı Yok Olurken Yerleşmeler İçin Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri, İdealkent Yayınları, Ankara.
- TOLUN-DENKER, B. 1977. *Yerleşme Coğrafyası: Kır Yerleşmeleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:98, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. 1978. *Türkiye'nin Kır Potansiyeli ve Sorunları*, İstanbul Üniversitesi yayınları No:2364, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. 2015. *Ekonomik Coğrafya: Kalkınma ve Küreselleşme*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. ÖZGÜÇ, N. 2015. *Beşeri Coğrafya – İnsan, Kültür, Mekan*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI. 1997. *Türkiye'nin Tarım Politikası ve Çevre*. Ankara.
- TÜRKİYE İŞ BANKASI. 1999. *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul.
- WOODS, M. 2005. *Rural Geography*, SAGE, London.